

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญตาราง	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ด
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๕
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย	๖
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๒
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๔
บทที่ ๒ ประวัติและการพัฒนาการของซูปแด้มตามบริบทของชาวอีสาน	๑๕
๒.๑ ประวัติและการพัฒนาการจิตรกรรมฝาผนังในพระพุทธศาสนา	๑๕
๒.๑.๑ ประวัติและการพัฒนาการจิตรกรรมฝาผนังสมัยพุทธกาล	๑๖
๒.๑.๒ ประวัติและการพัฒนาการจิตรกรรมฝาผนังสมัยหลังพุทธกาล	๑๖
๒.๑.๓ ประวัติและการพัฒนาการจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย	๑๗
๒.๒ ประวัติซูปแด้มตามบริบทของชาวอีสาน	๒๖
๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมาของซูปแด้มในภาคอีสาน	๒๗
๒.๒.๒ กลุ่มช่างแด้มที่สร้างสรรค์ซูปแด้มในภาคอีสาน	๓๐
๒.๒.๒.๑. กลุ่มช่างแด้มที่มีอิทธิพลศิลปะช่างหลวงไทย	๓๑
๒.๒.๒.๒. กลุ่มช่างแด้มที่มีอิทธิพลศิลปะช่างหลวงไทย ผสมล้านช้าง	๓๑
๒.๒.๒.๓. กลุ่มช่างแด้มพื้นบ้าน	๓๑

๒.๓ พัฒนาการสุปแต้มตามบริบทของชาวอีสาน	๓๒
๒.๓.๑ สุปแต้มบนถ้ำ	๓๒
๒.๓.๒ สุปแต้มบนผืนผ้า	๓๔
๒.๓.๓ สุปแต้มส้มอีสาน	๓๗
๒.๔ สุปแต้มในจังหวัดเลย	๔๐
๒.๕ สุปแต้มส้มวัดโพธิ์ชัย	๔๒
๒.๖ ลำดับสุปแต้มวัดโพธิ์ชัย	๔๔
๒.๗ ช่วงผู้สร้างสรรค์ผลงานบนสุปแต้มส้มอีสานวัดโพธิ์ชัย	๔๕
บทที่ ๓ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในสุปแต้มส้มวัดโพธิ์ชัย ตำบลนาพึง	
 อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย	๗๗
๓.๑ หลักพุทธจริยธรรมเกี่ยวกับสังคัม	๗๘
๓.๑.๑ หลักสันติภาพ	๗๙
๓.๑.๒ หลักบุพเพสันนิวาส	๘๐
๓.๑.๓ หลักความกตัญญู	๘๖
๓.๒ หลักพุทธจริยธรรมเกี่ยวกับการปกครอง	๘๘
๓.๒.๑ หลักอธิปไตย ๓	๙๐
๓.๒.๒ หลักพรหมวิหาร ๔	๙๐
๓.๒.๓ หลักราชสังคหวัตถุ ๔	๙๑
๓.๒.๔ หลักพละ ๕	๙๑
๓.๒.๕ หลักทศพิธราชธรรม	๙๒
๓.๒.๖ หลักการเจรจาเพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง	๙๔
๓.๒.๗ หลักพระเมตตาคุณ	๙๕
๓.๓ หลักพุทธจริยธรรมเกี่ยวกับการศึกษา	๙๗
๓.๓.๑ หลักเทศนา ๔	๙๘
๓.๓.๒ หลักพหูสูต	๙๙
๓.๓.๓ หลักโพชฌงค์ ๗	๑๐๐
๓.๔ หลักพุทธจริยธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต	๑๐๑
๓.๔.๑ หลักกรรม	๑๐๑
๓.๔.๒ หลักการสร้างบุญกุศล	๑๐๔
๓.๔.๓ หลักการสร้างบารมี	๑๐๕

๓.๔.๔ หลักทานบารมี	๑๐๕
๓.๔.๕ หลักปัญญาบารมี	๑๑๖
๓.๔.๖ หลักอริยฐานบารมี	๑๑๘
๓.๔.๗ หลักธรรมะย่อมชนะอธรรม	๑๒๐
๓.๔.๘ หลักการใช้วาจา	๑๒๑
๓.๔.๙ หลักความไม่ประมาท	๑๒๓
๓.๕ หลักพุทธจริยธรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณี	๑๒๔
๓.๕.๑ ฮีตสิบสอง	๑๒๔
๓.๕.๒ กองสิบสี่	๑๒๖
บทที่ ๔ คุณค่าอุปถัมภ์สถิตนิสถานวัดโพธิ์ชัย ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย	๑๓๓
๔.๑ คุณค่าในการศึกษาเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา	๑๓๓
๔.๒ คุณค่าในทางศิลปะ	๑๓๕
๔.๒.๑ คุณค่าทางความงาม	๑๓๕
๔.๒.๒ คุณค่าทางการจัดวางภาพ	๑๓๖
๔.๓ คุณค่าในทางประวัติศาสตร์	๑๓๗
๔.๔ คุณค่าในการศึกษาประเพณีและวัฒนธรรม	๑๓๘
๔.๔.๑ วัฒนธรรมการแต่งกาย	๑๓๘
๔.๔.๑.๑ การแต่งกายของสตรี	๑๔๐
๔.๔.๑.๒ การแต่งกายของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๑๔๒
๔.๔.๒ ประเพณี การละเล่น	๑๔๓
๔.๔.๒.๑ การกวนข้าวทิพย์	๑๔๓
๔.๔.๒.๒ การบายศรีสู่ขวัญ	๑๔๔
๔.๔.๒.๓ การละเล่น	๑๔๕
๔.๔.๒.๓.๑ การเล่นดนตรีไทย	๑๔๕
๔.๔.๒.๓.๒ การเล่นพินเพี้ยะ	๑๔๖
๔.๔.๒.๓.๓ ห้วล้านชนกัน	๑๔๗
๔.๔.๒.๓.๔ การแสดงจำอวด	๑๔๘
๔.๔.๒.๓.๕ เล่นกับงู	๑๔๘
๔.๕ คุณค่าในเรื่องการแสดงเชื้อชาติ	๑๔๙
๔.๕.๑ ชาวจีน	๑๔๙

๔.๕.๒ ชาวญวน	๑๕๐
๔.๕.๓ แขก	๑๕๑
๔.๕.๔ ชาวกูลา	๑๕๑
๔.๕.๕ ชาวฝรั่ง	๑๕๒
๔.๖ คุณค่าในเชิงสังคมวิทยา	๑๕๒
๔.๖.๑ การเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งาน โรงเลี้ยงช้าง – เลี้ยงม้า	๑๕๒
๔.๖.๒ การล่าสัตว์	๑๕๓
๔.๖.๓ การคุมตัวของผู้กระทำความผิด	๑๕๔
๔.๖.๔ สูปโอะโถม	๑๕๕
๔.๖.๕ การคลอดลูก	๑๕๖
๔.๗ คุณค่าในด้านโบราณคดี	๑๕๖
๔.๗.๑ กระบอง คบไฟส่องทาง	๑๕๖
๔.๗.๒ หน้าแก้ง	๑๕๘
๔.๗.๓ เสาหงส์	๑๖๐
๔.๘ คุณค่าในการศึกษานเวศวิทยา	๑๖๒
๔.๙ คุณค่าในทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว	๑๖๓
๔.๑๐ สรุป	๑๖๔
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๖๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๕
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๖๘
บรรณานุกรม	๑๖๙
ภาคผนวก	๑๗๘
ภาคผนวก ก ภาพวัดโพธิ์ชัยและรูปแต้มลิม	๑๗๙
ภาคผนวก ข บทสัมภาษณ์	๒๐๒
ภาคผนวก ค ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์และภาพการสัมภาษณ์	๒๑๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๑๓

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑ แผนผังแสดงห้องสุปแด้มสิมวัดโพธิ์ชัย	๔๕
๒ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑.๒ สุปแด้มปราสาท มีกำแพงล้อมรอบ	๔๖
๓ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑.๒ สุปแด้มปราสาท	๔๖
๔ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๕.๖ สุปแด้มขบวนทัพ	๕๑
๕ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๖.๒ พระอินทร์สนทนากับพระมัลลย	๕๑
๖ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๖.๑๐ เมืองราชฤห์	๕๓
๗ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๖.๑๒ อักษรจารึก	๕๓
๘ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๗.๒ พระเวสสันดร กัณฑ์หิมพานต์	๕๔
๙ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๘.๑ สุปแด้มเทวดาเหาะ	๕๕
๑๐ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๘.๒ อักษรจารึก	๕๖
๑๑ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๙.๓ นางผุสดีไปดูศาลาทานช้างแสด	๕๗
๑๒ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๙.๔ นางผุสดีประสูติพระเวสสันดร	๕๗
๑๓ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๙.๕ พระเวสสันดรทานช้าง	๕๘
๑๔ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๙.๖ ศาลาทานช้าง	๕๘
๑๕ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๑.๓ ชูชกกับนางอมิตตา	๖๓
๑๖ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๒.๔ พระอินทร์แปลงขอนางมัทรี	๖๕
๑๗ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๒.๔ พระอินทร์แปลงขอนางมัทรี พระเวสสันดร หลังน้ำแก่พราหมณ์เพื่อให้ นางมัทรีเป็นทาน	๖๖
๑๘ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๒.๕ พระนางมัทรี สลบแล้วฟื้น	๖๗
๑๙ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๓.๑ สุปแด้มสังข์สินไชย	๗๐
๒๐ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๓.๒ มโหสถชาดก	๗๐
๒๑ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๓.๒ มโหสถชาดก	๗๑
๒๒ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๓.๒ มโหสถชาดก	๗๑
๒๓ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๓.๒ มโหสถชาดก	๗๒
๒๔ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๓.๓ กาละเกด	๗๒
๒๕ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๓.๓ พระเนมิราช	๗๓
๒๖ อักษรจารึก สุปแด้มกลุ่มที่ ๑๓.๖ อักษรจารึก	๗๔
๒๗ โทนพราหมณ์แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ	๗๕

๒๘	สุปแด้ม นางมุสดีประสูติพระเวสสันดร	๘๐
๒๙	สุปแด้ม ชุชกุงพระกุมารชาลีและพระธิดากัณหา ผ่านป่าหิมพานต์	๘๑
๓๐	พระเวสสันดรอุ้มพระกุมารชาลี พระนางมัทรีอุ้มพระธิดากัณหา	๘๑
๓๑	สุปแด้ม ชุชกกับนางอมิตดาในเรือน	๘๒
๓๒	สุปสินไชย สังข์ และสีโห	๘๖
๓๓	สุปแด้มเมืองราชคฤห์	๘๘
๓๔	สุปแด้มเมืองกุสินารา	๘๙
๓๕	สุปแด้มเมืองสีพี	๘๙
๓๖	สุปแด้มมาตุลชาดก (เสื่อกับราชสีห์)	๙๔
๓๗	สุปแด้มอดีตพุทธ ๑๐ พระองค์ ประทับยืนห้อยพระหัตถ์ข้างพระวรกาย	๙๕
๓๘	สุปแด้มพระพุทธรเจ้าทรงปราบพระยานาคันโทปนันทะ	๙๖
๓๙	พระพุทธรองค์ทรงพระประชวร พระอานนท์ถวายน้ำ	๑๐๑
๔๐	สุปแด้มเรือสำเภากลางท้องมหาสมุทร	๑๐๔
๔๑	สุปอดีตพระพุทธรเจ้า	๑๐๖
๔๒	พระเวสสันดรให้ทานช้างแก่พราหมณ์ทั้ง ๘ ชาวเมืองกลิงคะ	๑๐๙
๔๓	สุปแด้มพราหมณ์ทั้ง ๘ จีช้างที่ได้รับทานจากพระเวสสันดร	๑๑๐
๔๔	สุปแด้มศาลาโรงทาน	๑๑๐
๔๕	พระเวสสันดรให้ทานพระกุมารชาลีและพระธิดากัณหาพราหมณ์ชุชก พระกุมารชาลีและพระธิดากัณหา ซ่อนตัวในโบกขรณี	๑๑๑
๔๖	พระเวสสันดรล้่งน้ำให้ทานพระนางมัทรีแก่พราหมณ์พระอินทร์แปลง	๑๑๒
๔๗	สุปแด้มศาลามโหสถ	๑๑๖
๔๘	สุปแด้ม พระมโหสถ เอาชนะกลอุบายของเกวัฏพราหมณ์	๑๑๗
๔๙	สุปแด้ม มโหสถ ตัดสินคดี ปัญหาแพะในทวาทสนิบาด	๑๑๘
๕๐	สุปแด้มกัจฉปชาดก (หงส์กับเต่า)	๑๒๑
๕๑	สุปแด้ม กลุ่มที่ ๔.๒ สุปแด้มวิถีชีวิต พิธีกวนข้าวทิพย์	๑๒๕
๕๒	ขบวนรถไฟ	๑๓๘
๕๓	บ้านเรือน สถาปัตยกรรม และสถานที่ราชการ	๑๓๘
๕๔	กลุ่มสตรี ๑	๑๔๐
๕๕	กลุ่มสตรี ๒	๑๔๐
๕๖	กลุ่มสตรี ๓	๑๔๐

๕๗ กลุ่มสตรี ๔	๑๔๐
๕๘ นางจันทะ สุขเสริม อายุ ๗๕ ปี กับผ้าจีน	๑๔๐
๕๙ ข้าราชการ	๑๔๒
๖๐ เจ้าหน้าที่	๑๔๒
๖๑ เครื่องแบบทหารสมัยรัชกาลที่ ๕ ค่ายหนองบัว จังหวัดนครราชสีมา	๑๔๒
๖๒ การกว่นข้าวทิพย์	๑๔๓
๖๓ บายศรีสู่ขวัญ	๑๔๔
๖๔ กลุ่มเล่นดนตรี ๑	๑๔๕
๖๕ กลุ่มเล่นดนตรี ๒	๑๔๕
๖๖ กลุ่มเล่นดนตรี ๓	๑๔๕
๖๗ กลุ่มเล่นดนตรี ๔	๑๔๕
๖๘ คนเล่นพิณเพ็ญ	๑๔๖
๖๙ หัวล้านชนกัน	๑๔๗
๗๐ การแสดงจำอวด	๑๔๘
๗๑ คนเล่นกับงู	๑๔๘
๗๒ ชาวจีน ๑	๑๔๙
๗๓ ชาวจีน ๒	๑๔๙
๗๔ ชาวญวน	๑๕๐
๗๕ ชาวแขกบนเรือสำเภา	๑๕๑
๗๖ ชาวภูลาหมองใส่สินค้า	๑๕๑
๗๗ ชาวฝรั่งลวนลามสาว	๑๕๒
๗๘ นายพรานไปล่าสัตว์	๑๕๓
๗๙ นายพรานถือห่อสัตว์	๑๕๓
๘๐ คุ่มต๋วนักโทษด้วยข้อคา	๑๕๔
๘๑ ชายหญิงเกี่ยวพาราสีกัน ๑	๑๕๕
๘๒ ชายหญิงเกี่ยวพาราสีกัน ๒	๑๕๕
๘๓ ชายหญิงเกี่ยวพาราสีกัน ๓	๑๕๕
๘๔ ชายหญิงเกี่ยวพาราสีกัน ๔	๑๕๕
๘๕ ชายหญิงเกี่ยวพาราสีกัน ๕	๑๕๖
๘๖ ชายหญิงเกี่ยวพาราสีกัน ๖	๑๕๖

๘๓ การคลอคลุก (มโหสถ)	๑๕๓
๘๔ กลุ่มสตรีถือกะบอง	๑๕๓
๘๕ นายพรานบุญถือหน้าแก้ง	๑๕๕
๘๖ เสาหงส์	๑๖๐
๘๗ สัตว์ป่า	๑๖๒
๘๘ ปลาและสัตว์ทะเล	๑๖๒
๘๙ การเดินทางโดยใช้ช้างเป็นพาหนะ	๑๖๒
๙๐ กวาง และหมูป่า	๑๖๒
๙๑ วัดโพธิ์ชัย	๑๘๐
๙๒ สิมวัดโพธิ์ชัย	๑๘๐
๙๓ พระประธานในสิมวัดโพธิ์ชัย (ทิศใต้)	๑๘๑
๙๔ รูปปั้นในสิมด้านซ้ายพระประธาน (ทิศตะวันออก)	๑๘๑
๙๕ รูปปั้นในสิมด้านขวาพระประธาน (ทิศตะวันตก)	๑๘๒
๑๐๐ รูปปั้นในสิมด้านหน้าพระประธาน (ทิศเหนือ)	๑๘๒
๑๐๑ รูปปั้นนอกสิม (ทิศตะวันตก)	๑๘๓
๑๐๒ ห้องที่ ๑	๑๘๓
๑๐๓ ห้องที่ ๑	๑๘๔
๑๐๔ ห้องที่ ๒	๑๘๔
๑๐๕ ห้องที่ ๓	๑๘๕
๑๐๖ ห้องที่ ๔	๑๘๕
๑๐๗ ห้องที่ ๕	๑๘๖
๑๐๘ ห้องที่ ๖	๑๘๖
๑๐๙ ห้องที่ ๖	๑๘๖
๑๑๐ ห้องที่ ๖	๑๘๗
๑๑๑ ห้องที่ ๖	๑๘๗
๑๑๒ ห้องที่ ๖	๑๘๗
๑๑๓ ห้องที่ ๖	๑๘๘
๑๑๔ ห้องที่ ๖	๑๘๘
๑๑๕ ห้องที่ ๖	๑๘๙
๑๑๖ ห้องที่ ๖	๑๘๙

๑๑๓ ห้องที่ ๖	๑๘๕
๑๑๔ ห้องที่ ๗	๑๕๐
๑๑๕ ห้องที่ ๘	๑๕๐
๑๒๐ ห้องที่ ๙	๑๕๑
๑๒๑ ห้องที่ ๑๐	๑๕๑
๑๒๒ ห้องที่ ๑๐	๑๕๒
๑๒๓ ห้องที่ ๑๐	๑๕๒
๑๒๔ ห้องที่ ๑๐	๑๕๒
๑๒๕ ห้องที่ ๑๐	๑๕๓
๑๒๖ ห้องที่ ๑๐	๑๕๓
๑๒๗ ห้องที่ ๑๑	๑๕๓
๑๒๘ ห้องที่ ๑๑	๑๕๔
๑๒๙ ห้องที่ ๑๑	๑๕๔
๑๓๐ ห้องที่ ๑๑	๑๕๔
๑๓๑ ห้องที่ ๑๒	๑๕๕
๑๓๒ ห้องที่ ๑๒	๑๕๕
๑๓๓ ห้องที่ ๑๒	๑๕๕
๑๓๔ ห้องที่ ๑๒	๑๕๖
๑๓๕ ห้องที่ ๑๒	๑๕๖
๑๓๖ ห้องที่ ๑๒	๑๕๖
๑๓๗ ห้องที่ ๑๒	๑๕๗
๑๓๘ ห้องที่ ๑๒	๑๕๗
๑๓๙ ห้องที่ ๑๒	๑๕๘
๑๔๐ ห้องที่ ๑๓ (ผนังด้านนอก)	๑๕๘
๑๔๑ ห้องที่ ๑๓ (ผนังด้านนอก)	๑๕๘
๑๔๒ ห้องที่ ๑๓ (ผนังด้านนอก)	๑๕๙
๑๔๓ ห้องที่ ๑๓ (ผนังด้านนอก)	๑๕๙
๑๔๔ ห้องที่ ๑๓ (ผนังด้านนอก)	๑๕๙
๑๔๕ ห้องที่ ๑๓ (ผนังด้านนอก)	๒๐๐
๑๔๖ ห้องที่ ๑๓ (ผนังด้านนอก)	๒๐๐

១៤៧ ក្របខ័ណ្ឌធម្មតា

២០១

១៤៨ ក្របខ័ណ្ឌធម្មតា

២០១

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

๑ แสดงรายละเอียดอุปแต้มสิมวัดโพธิ์ชัยกับหลักพุทธจริยธรรม

๑๒๕

คำอธิบายสัญลักษณ์ และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยอ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยและภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเรียงตามลำดับคัมภีร์ ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์			
๑๐	ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๑๕	ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
๑๖	ส.นิ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
๑๗	ส.ข. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	จันทรวรรค	(ภาษาไทย)
๑๘	ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๒๐	อง.เอกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
	อง.ทุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๒	อง.ลก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ลักกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.ข. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
	ขุ.สุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๖	ขุ.เถร. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
๒๗	ขุ.ชา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
๒๘	ขุ.ชา.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
	ขุ.อุ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทานปาติ	(ภาษาบาลี)
	ขุ.อุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)

การใช้หมายเลขย่อ

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาบาลี และพระไตรปิฎกภาษาไทยจะแจ้งเล่ม ข้อ หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๐๕/๑๒๕., ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๕/๑๒๕. หมายถึง พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ภาษาบาลี เล่ม ๑๐ ข้อ ๒๐๕ หน้า ๑๒๕ ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑๐ ข้อ ๒๐๕ หน้า ๑๕๒ ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๑๕